

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Чорної Вікторії Григорівни на дисертацію Герасименка Олександра
Олександровича «Відповідальність за адміністративні правопорушення в
сфері інтелектуальної власності», подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії
за спеціальністю 081 – Право**

Актуальність теми дослідження. В умовах динамічного розвитку України та інтеграції в європейський соціально-економічний простір важливим завданням сучасного адміністративного права є захист інтелектуальної діяльності. Правова соціальна держава покликана не тільки гарантувати важливе невідчужуване природне право людини на реалізацію інтелектуального потенціалу, а й створити умови та можливості права на самореалізацію. Результати інтелектуальної діяльності надають настільки важливий вплив на всі сторони життя суспільства, що це знайшло відбиток в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Водночас законотворча та правозастосовна практика показує, що наразі система захисту інтелектуального потенціалу, створювана державою, не завжди відповідає інтересам особи, суспільства, держави, європейським стандартам.

Перш за все, це стосується механізму адміністративної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності. Велика кількість таких порушень, суттєвий рівень їх суспільної шкоди, а також широке коло проблем, пов'язаних з їх виявленням та кваліфікацією, вимагають проведення ретельного наукового аналізу. На жаль, попри всю нагальність цієї потреби, питання відповідальності за адміністративні правопорушення в сфері інтелектуальної власності тривалий час лишались поза увагою вітчизняних правників. Вони досить рідко висвітлюються в науковій літературі, і практично жодного разу не виступали самостійним предметом фундаментальних досліджень.

На цьому тлі з особливою чіткістю проявляється актуальність дисертації О.О.Герасименка. Вона являє собою одне з перших наукових досліджень, спрямоване на комплексне вирішення актуальних проблем відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності. З цією метою в дисертації розкриваються теоретичні і практичні аспекти кваліфікації таких правопорушень; пропонується комплекс нормотворчих, організаційних та інформаційних заходів, спрямованих на підвищення ефективності їх виявлення та припинення;

окреслюються перспективи розвитку правового регулювання та організаційного забезпечення адміністративної відповідальності за їх учинення.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Слід відзначити високий науковий рівень дисертації та наукових публікацій О.О.Герасименка, а також їх відповідність вимогам, які пред'являються до дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право», спеціальності 081 «Право».

Завдання дисертаційного дослідження корелюється з низкою державних і відомчих програм, планів, концепцій, в тому числі, з положеннями Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Стратегією економічної безпеки України на період до 2025 року, Стратегією розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року.

Дисертація виконана у рамках у рамках НДР «Публічне право в умовах євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0120U103029), включеної до планів науково-дослідної роботи Державного торговельно-економічного університету на 2022 та 2023 роки.

Про високий рівень науковий рівень дисертації О.О.Герасименка можна судити на основі сформульованих ним дефініцій важливих категорій і понять адміністративного права: «передумови адміністративної відповідальності», «підстави адміністративної відповідальності», «вина», «умисел», «необережність» та інших. Заслужують на предметну увагу наукові класифікації передумов і підстав адміністративної відповідальності, а також систематизація адміністративних проступків у сфері інтелектуальної власності. Високу наукову цінність має запропонована дисертантом концепція встановлення вини при вчиненні правопорушень з формальними складами.

Спираючись на здобутки вітчизняної правової науки, кращий зарубіжний досвід, ґрунтовний аналіз чинного законодавства та правозастосовної практики, автор вибудовує реалістичну концепцію протидії деліктності у сфері інтелектуальної власності. В рецензованій дисертації дістали розвиток перспективні напрями кодифікації вітчизняного адміністративно-деліктного законодавства, оптимізації адміністративно-деліктного провадження, вдосконалення правозастосовної, практики.

Автором у дисертації представлено науково обґрунтоване теоретичне узагальнення й запропоновано нове вирішення наукового завдання, що виявляється у пропозиціях щодо вдосконалення правового регулювання та механізмів реалізації адміністративної відповідальності у сфері інтелектуальної власності. Наведено низку обґрунтованих наукових положень і висновків, здійснено тлумачення складних положень вітчизняного адміністративно-деліктного законодавства, сформульовано пропозиції та рекомендації, спрямовані на підвищення ефективного охорони інтелектуальної власності засобами адміністративного права.

На окрему увагу заслуговує авторська концепція розмежування підстав і передумов адміністративної відповідальності. У рамках цього підходу О.О.Герасименко визначає передумови адміністративної відповідальності як:

комплекс загально-соціальних, державно-політичних та юридичних явищ і процесів, які створюють сприятливі умови для встановлення та ефективного здійснення адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері інтелектуальної власності. Водночас, підстави адміністративної відповідальності ним розглядаються як: сукупність об'єктивних чинників, які безпосередньо обумовлюють застосування адміністративного стягнення або інших заходів адміністративного впливу щодо особи, винної у вчиненні адміністративного правопорушення.

Науковій обґрунтованості положень опонованої дисертації сприяє надійне методологічне підґрунтя. Для досягнення визначеної мети та розв'язання поставлених завдань автор використав широкий комплекс загальних і спеціальних методів дослідження, зокрема, методи абстрагування, дедукції, індукції, аналізу, синтезу, а також формально-логічний, історико-правовий, порівняльно-правовий, соціологічний, статистичний та інші методи. Перераховані методи були використані в органічному поєднанні та взаємозв'язку, що дало змогу всебічно розглянути предмет дослідження, висвітлити пов'язані з ним проблеми, виробити комплексний підхід до їхнього вирішення.

Основні положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження опубліковані у вітчизняних та зарубіжних фахових виданнях. При цьому всі публікації О.О.Герасименка мають високий науковий рівень. В них продемонстровано глибоке знання теорії адміністративного права, практичних аспектів публічного адміністрування, правотворчої і правозастосовної діяльності, правових та організаційних засад адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері інтелектуальної власності. Наукові публікації О.О.Герасименка характеризуються оригінальністю мислення, наявністю оригінального підходу до вирішення актуальних проблем науки і практики, чіткістю формулювань, глибокою проробкою теоретичного та емпіричного матеріалу.

Аналіз дисертації О.О.Герасименка дозволяє зробити висновок про обґрунтованість її основних положень, висновків і рекомендацій. Наочне свідчення тому – значний обсяг використаних джерел (270 найменувань), серед яких: акти вітчизняного та зарубіжного законодавства, наукові праці провідних вчених сучасності, матеріали юрисдикційної практики, результати комплексу соціологічних заходів.

Новизна теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень. На особливу увагу заслуговує наукова новизна одержаних результатів дослідження. Дисертація О.О.Герасименка стала вагомим внеском у розвиток доктринального уявлення про ключові категорії і поняття адміністративно-деліктного права, а також про передумови, підстави та правові засади відповідальності за адміністративні проступки. Зокрема, автором запропоновано єдиний концептуальний підхід до розуміння передумов адміністративної відповідальності, розкрито сутність підстав адміністративної відповідальності в сфері інтелектуальної власності, висвітлено теоретичні аспекти встановлення предмету адміністративних правопорушень у сфері інтелектуальної

власності під час їх кваліфікації, вдосконалено наукове уявлення про систему ознак об'єктивної сторони таких правопорушень, тощо.

Сформульовані в дисертації теоретичні положення мають авторський характер та репрезентують індивідуальне бачення проблематики адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері інтелектуальної власності. На мій погляд, вони можуть слугувати плідним підґрунтям як для теоретичних, так і для науково-практичних досліджень з питань адміністративно-правового регулювання, адміністративно-правової охорони та адміністративно-деліктного права.

Зазначене дозволяє констатувати високий рівень наукової новизни результатів дисертаційного дослідження О.О.Герасименка та їх вагоме значення для розвитку теорії адміністративного права.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Висновки і рекомендації дисертації характеризуються високим рівнем обґрунтованості і достовірності. Про це свідчать позитивні відгуки авторитетних вчених-адміністративістів; успішна апробація на кафедральних заходах та міжнародних науково-практичних конференціях. Справляє враження й обсяг використаного емпіричного матеріалу. Положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження ґрунтуються на глибокому аналізі великої кількості наукових праць, актів вітчизняного і зарубіжного законодавства, джерел статистичної інформації; результатів соціологічних заходів та інших джерел інформації.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Визначене дисертантом наукове завдання дослідження виконано в повному обсязі. Дисертант розробив комплексний підхід до вирішення актуальних наукових і практичних проблем відповідальності за адміністративні правопорушення в сфері інтелектуальної власності. З цією метою він висвітлив проблемні аспекти встановлення ознак складів адміністративних правопорушень у сфері інтелектуальної власності під час їх кваліфікації, розкрив правові та організаційні засади провадження в справах про адміністративні проступки в сфері інтелектуальної власності, окреслив перспективи розвитку адміністративно-деліктного законодавства та правового регулювання відповідальності за адміністративні правопорушення в сфері інтелектуальної власності.

Аналіз наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, свідчить про високий рівень володіння методологією науково-правових досліджень. У ході роботи над дисертацією О.О.Герасименко використав комплекс загально-наукових і спеціальних методів пізнання, вибір яких цілковито підпорядкований меті й завданням дослідження. У кінцевому підсумку застосовані дисертантом методи дозволили йому досягнути якісних, всебічно обґрунтованих результатів, однаково цінних як для правової науки, так і для юридичної практики.

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що сформульовані та викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані при розробці проекту Кодексу України про адміністративні

проступки; удосконаленні понятійно-категоріального апарату адміністративно-деліктного законодавства; систематизації адміністративних правопорушень в сфері інтелектуальної власності; розробці методик виявлення, припинення та кваліфікації таких правопорушень; реалізації грантових і держбюджетних науково-дослідних проектів з питань адміністративно-правової охорони галузевих відносин; розробці методичного забезпечення та викладанні правничих навчальних дисциплін у закладах вищої освіти.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Загалом, викладене свідчить про такі позитивні риси рецензованої дисертації, як актуальність, наукова новизна, практична значущість, методологічна обґрунтованість та доступність для сприйняття. Робота О.О.Герасименка є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання, важливе, і з точки зору правової охорони прав інтелектуальної власності, і з точки зору розвитку інституту адміністративної відповідальності.

Структура роботи характеризується продуманістю, послідовністю, збалансованістю складових і підпорядкованістю їх реалізації мети та основних завдань дослідження.

Анотація. Анотація є відображенням узагальненого стислого викладу основного змісту дисертаційної роботи Герасименка О.О., яке дозволяє сформулювати цілісне уявлення щодо змісту і результатів наукового пошуку автора. У анотації представлено основні положення, висновки і рекомендації дисертації, насамперед, ті, які характеризуються науковою новизною і практичною значущістю.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, розкрито її зв'язок з науковими програмами, планами і темами, сформульовано загальну мету та обумовлені нею цілі дослідження, охарактеризовано його емпіричну базу та методологічну основу, відображено наукову новизну і практичне значення здобутих результатів, наведено інформацію про апробацію основних положень роботи та публікації за темою дослідження, визначено структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «Теоретико-правові засади відповідальності за адміністративні правопорушення в сфері інтелектуальної власності» на основі аналізу сучасних правових досліджень з'ясовано поточний стан наукової розробки питань відповідальності за адміністративні правопорушення в галузі інтелектуальної власності. Констатовано наявність сталого наукового інтересу до проблематики правового регулювання адміністративно-деліктних відносин, провадження по справах про адміністративні проступки в сфері інтелектуальної власності, накладення і виконання адміністративних стягнень за такі порушення.

Поряд з цим зазначається, що стрімкий розвиток інститутів інтелектуальної власності та адміністративної відповідальності актуалізував широкий спектр проблем, вирішення яких вимагає принципово нових підходів. У зв'язку з цим робиться висновок про необхідність поглибленого наукового дослідження, покликаного охопити сучасні аспекти адміністративної відповідальності за порушення в галузі інтелектуальної власності. Дисертант наголошує, що таке

дослідження повинно базуватися на передових наукових досягненнях, враховувати об'єктивний стан і тенденції розвитку національного законодавства, передбачати комплексне вирішення актуальних проблем нормотворчої і правозастосовної діяльності.

Обґрунтовано практичну важливість точного встановлення та систематизації підстав адміністративної відповідальності. На основі критичного осмислення сучасних наукових підходів сформульовано авторську дефініцію підстав адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері інтелектуальної власності як: “комплексу загально-соціальних, державно-політичних та юридичних явищ і процесів, які створюють сприятливі умови для встановлення та ефективного здійснення адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері інтелектуальної власності”.

Другий розділ дисертації «Адміністративно-правова характеристика правопорушень у сфері інтелектуальної власності» присвячено розгляду складів адміністративних правопорушень у сфері інтелектуальної власності, характеристиці їх об'єктивних і суб'єктивних ознак, практики їх встановлення під час адміністративно-правової кваліфікації. Зроблено висновок про те що теоретичні та практичні проблеми встановлення ознак складів адміністративних правопорушень у сфері інтелектуальної власності обумовлюють велику кількість помилок при кваліфікації, а також випадків неправильного застосування адміністративно-деліктних норм. Сформульовано ряд пропозицій, спрямованих на вирішення цих проблем на доктринальному, нормативно-правовому та організаційному рівнях.

Обґрунтовується думка про необхідність запровадження адміністративної відповідальності юридичних осіб за правопорушення в сфері інтелектуальної власності. Стверджується, що такий крок слід здійснити у рамках комплексного реформування інституту адміністративної відповідальності та прийняття концептуально нового кодифікованого акту – Кодексу України про адміністративні проступки.

У третьому розділі дисертаційної роботи «Адміністративне провадження в справах про правопорушення у сфері інтелектуальної власності» розкрито процесуальний аспект відповідальності за адміністративні правопорушення в сфері інтелектуальної власності. На основі узагальнення провідних доктринальних концепцій, здійснено структурування адміністративно-деліктного провадження. Проаналізовано практику розгляду та вирішення справ про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності. Запропоновано на законодавчому рівні урегулювати процедури зібрання та збереження доказів по відповідних адміністративних справах. Обґрунтовано доцільність включення до переліку заходів процесуального забезпечення в адміністративно-деліктному провадженні таких заходів як: тимчасове вилучення рухомого і нерухомого майна, а також тимчасове блокування банківських рахунків.

Дисертацію завершують обґрунтовані, логічні, засновані на попередньо викладеному матеріалі висновки. Висновки дисертації мають самостійний характер, характеризуються високим рівнем науковості і новизни, містять

оригінальні авторські ідеї, визначення і концепції, корелюються з цілями дослідження та, у своїй сукупності, повністю вирішують його завдання.

Повнота викладення у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження О.О.Герасименка викладені в 7 наукових публікаціях (з них 4 – у вітчизняних та зарубіжних фахових виданнях з юридичних наук), що свідчить про повноту викладу матеріалу дослідження в друкованих працях.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Результати дисертаційного дослідження О.О.Герасименка мають вагомий науковий і практичний цінність, а відтак можуть слугувати основою для поглиблення наукових уявлень про закономірності і тенденції розвитку інституту адміністративної відповідальності, а також для реалізації нормотворчих заходів, спрямованих на вдосконалення правових засад відповідальності за адміністративні проступки в сфері інтелектуальної власності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Поряд із позитивними моментами, дисертація О.О.Герасименка характеризується наявністю окремих дискусійних положень, зокрема:

1. У своїй дисертації О.О.Герасименко обстоює ідею про запровадження адміністративної відповідальності юридичних осіб за правопорушення в сфері інтелектуальної власності, стверджуючи, що таке запровадження повинно здійснюватись у рамках комплексного реформування інституту адміністративної відповідальності та прийняття концептуально нового кодифікованого акту – Кодексу України про адміністративні проступки. З цим важко не погодитись, однак мушу констатувати, що автор у своїй роботі не запропонував конкретних кроків, спрямованих на реалізацію цієї ідеї.

2. У дисертації значна увага приділяється теоретичним і практичним аспектам визначення форм вини при кваліфікації адміністративного проступку. При цьому автор виходить з класичного для галузевої науки уявлення про вину, як сукупність інтелектуальних і вольових ознак, котра втілюється в усвідомленні порушником протиправності своєї поведінки та психічному ставленні до її шкідливих наслідків. У зв'язку з цим слід зазначити, що переважна більшість адміністративних проступків мають формальні склади, тобто вважаються завершеними безвідносно до наявності їх суспільно-шкідливих наслідків. З одного боку, це унеможливає встановлення конкретних форм вини на підставі загальних положень КУпАП, а з іншого – обумовлює постановку питання про доцільність існуючого доктринального і законодавчого підходу до її розуміння. На жаль, дисертант не окреслює це питання і не шукає відповідей на нього, хоча досвід ряду країн-членів ЄС наочно свідчить про переваги об'єктивного ставлення у вину, коли вина особи констатується за фактом її причетності до вчинення проступку.

3. Дисертація містить широкий комплекс пропозицій щодо внесення змін до чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення, зокрема до тих його положень, якими регулюються загальні засади адміністративної відповідальності, підстави відповідальності за правопорушення в сфері інтелектуальної власності, порядок адміністративно-деліктного провадження. І це,

безумовно, позитивна риса дослідження. Разом з тим, автор не намагається окреслити перспективи розвитку інституту адміністративної відповідальності у світлі розробки нового КУпАП (Кодексу про адміністративні проступки). Як відомо, проект такого Кодексу нині існує, він жваво обговорюється в наукових і практичних колах, а його прийняття – це питання часу. Цілком очевидно, що прийняття нового КУпАП кардинально вплине на існуючі нині підходи до правового регулювання адміністративно-деліктних відносин, зокрема, тих, що складаються з приводу захисту прав інтелектуальної власності. На мій погляд, дисертація О.О.Герасименка значно виграла б у тому разі, якби питання відповідальності за адміністративні правопорушення в сфері інтелектуальної власності розглядалися в ній крізь призму майбутніх новел вітчизняного адміністративного законодавства.

4. У п. 5 висновків дисертації автор обґрунтовує доцільність конкретизації об'єктивних ознак найбільш поширених адміністративних правопорушень у сфері інтелектуальної власності безпосередньо в диспозиціях норм, які передбачають відповідальність за їх учинення. Не відкидаючи певні переваги такого підходу, зауважу, що в цілому він досить погано корелюється з позицією законодавця. Так, наприклад, Законом України від 01.12.2022 р. № 2803-IX «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо відповідальності за порушення авторського права і (або) суміжних прав» були внесені зміни до ст. 51-2. «Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності». У результаті цих змін з диспозиції відповідної норми були виключені описи всіх адміністративних проступків, пов'язаних з порушеннями права на об'єкт права інтелектуальної власності. Фактично диспозиція ст. 51-2 КУпАП стала бланкетною, і це, в свою чергу, свідчить про те, що законодавець не вважає доцільною законодавчу конкретизацію складів адміністративних проступків у сфері інтелектуальної власності.

Підсумовуючи огляд дискусійних положень дисертації О.О.Герасименка, маю наголосити, що вони не впливають на позитивну оцінку цієї роботи. Їх наявність обумовлена процесом творчого пошуку, притаманного будь-якому ґрунтовному та якісному науковому дослідженню.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так наукових публікації О.О.Герасименка, фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Зокрема, в дисертації не виявлено текстових запозичень, використання ідей, наукових матеріалів і результатів інших авторів без посилання на джерела інформації, а також будь-яких інших порушень академічної доброчесності. Дисертація відповідає вимогам, які пред'являються до дисертаційних досліджень, є оригінальною, самостійною, завершеною працею, в якій отримані науково обґрунтовані результати.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

У цілому опонована робота є самостійним і завершеним науковим дослідженням, в якому отримані науково-обґрунтовані результатами, що в сукупності мають істотне значення для розвитку адміністративно-правової науки, правового регулювання адміністративно-деліктних відносин та правозастосовної практики у сфері інтелектуальної власності. Дисертація виконана на високому

якісному рівні, предмет дослідження розглянутий усебічно, мета і завдання дослідження – досягнуті та належним чином відображені у висновках роботи.

Дисертант продемонстрував глибоке знання проблематики дослідження, уміння виявляти, ставити та вирішувати складні наукові і практичні проблеми, генерувати нові ідеї, окреслювати нові підходи до вирішення складних завдань юридичної практики, опрацьовувати великі масиви даних, будувати наукові класифікації, формулювати авторські дефініції правових категорій і понять, розробляти конкретні пропозиції по вдосконаленню правових, організаційних і методичних засад адміністративної відповідальності.

Основні результати дослідження висвітлені на сторінках 7 наукових публікацій, цілі та висновки яких обґрунтовують ключові положення і висновки дисертації.

Усе вищевикладене свідчить про те, що дисертація **Герасименка Олександра Олександровича** за темою «**Відповідальність за адміністративні правопорушення в сфері інтелектуальної власності**» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії (зокрема, вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016р. № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти; наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022р. №44, Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6.03.2019р. № 167, а також Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2017р. № 40), а її автор **Герасименко Олександр Олександрович** заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 081 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент –

**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри
публічного та міжнародного права
Київського національного
економічного університету імені Вадима Гетьмана**

В. Г. Чорна **В. Г. Чорна**

Підпис *Чорної В.Г.*
ЗАСВІДЧУЮ
 Начальник відділу кадрів
 Київський національний
 економічний університет
 імені Вадима Гетьмана
В. Г. Чорна
 20__ р.